

7.ENGELSİZ ÜNİVERSİTELER ÇALIŞTAYI RAPORU

Raportörler: Gizem KAYA
Duygu SÖKMEN

4-5 Nisan 2013 tarihinde Isparta’da düzenlenen 7. Engelsiz Üniversiteler Çalıştayı’na Süleyman Demirel Üniversitesi ev sahipliği yapmıştır. Çalıştaya Hacettepe Üniversitesi Engelliler Araştırma ve Uygulama Merkezi’ni temsilen Sosyoloji Bölümü 3. Sınıf öğrencisi Gizem KAYA ve Psikoloji Bölümü 1. Sınıf öğrencisi Duygu SÖKMEN katılmıştır.

Türk Halk Müziği dinletisi ile başlayan çalıştay, ev sahibeliği yapan üniversitenin Engelliler Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü, Birim Koordinatörü ve Üniversite Rektörünün konuşması ile devam etmiştir. Konuşma kapsamında engelli bireylerin Türkiye nüfusu içindeki konumu tartışılmıştır. Türkiye’de aileler de dahil edildiğinde neredeyse Türkiye’nin yarı nüfusunun ‘engelli grup’ olarak nitelendirildiği belirtilerek “engellilik” konusunun Türkiye’de dikkat çekilmesi gereken önemli bir konumda olduğu vurgulanmıştır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü Dr. Aylin ÇİFTÇİ yaptığı konuşmasında Bakanlık çalışmaları ile ilgili iki önemli gelişmeyi aktarmıştır. Birincisi, engellilere yönelik nüfus istatistiklerinin çıkarıldığı sağlık araştırmasıdır. Belirtilen nüfus araştırması sonuçlarına göre, Türkiye’deki engelli nüfus miktarı 4.5 milyondur. Araştırma kapsamında saptanan bu engelli nüfusun fonksiyon kayıplarının gruplandırılması yapılmıştır. Çalıştayın yapıldığı il olan Isparta’da sadece engelli nüfusun 30.000 olduğu belirtilmiştir. Dr. ÇİFTÇİ’nin aktardığı ikinci gelişme ise ulaşılabilirlik ve istihdam konusundaki dönüşümün tespiti ile ilgili olan çalışmadır. Özel sektörde istihdamla ilgili bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışmada işadamlarının kendilerinde ya da yakınlarında bir engellilik durumu söz konusu ise iş yerindeki erişilebilirliğe ilişkin dönüşümün çok daha çabuk gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Bu durum ulaşılabilirlik konusu için de geçerlidir. Bunun için Bakanlık bünyesinde Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü web sitesinde tespit formları oluşturulmuştur. Form, puan aralıklı olarak düzenlenmiş ve en son bir binanın ya da açık alanın erişilebilirlik yüzdesi ortaya çıkarılmıştır. Bu formların vatandaşlar tarafından doldurulması ile binalarda, caddelerde ve açık alanlarda düzenlemeler yapmak mümkün olmaktadır. Bakanlık cezaları tespit edilen bu erişilebilirlik yüzdesi üzerinden kesmeyi planlamaktadır. Bu uygulamada bir binada erişilebilirlik hangi oranda gerçekleştirilmediyse o oranda ceza verilmesinin sağlanması önemlidir. Dr. ÇİFTÇİ son olarak da Türkiye’de bölgelere göre engellilik oranları üzerinde durmuş, en çok engelli nüfusa sahip bölgenin Karadeniz Bölgesi, en az engelli nüfusa sahip bölgenin ise Marmara Bölgesi olduğunu belirtmiştir.

Daha sonra konuşma yapan Isparta Valisi Memduh OĞUZ, işadamları ile gerçekleştirmeyi planladığı ve çalışan ebeveynlerin gündüzleri engelli çocuklarını rahatlıkla bırakabileceği, bir “oyun atölyesi” projesi amaçladığını belirtmiştir.

Açılış konuşmalarından sonra çalıştay, grup müzakereleri ile devam etmiştir.

Çalıştayda engellilik konusuna ilginin hızla arttığına dikkat çekilmiş, ancak bu ilginin yine de yeterli düzeyde olmadığı da vurgulanmıştır.

Engelli öğrencilere sunulan hizmetlerin onlara bir lütuf olarak sunulması ve aynı şekilde bir lütuf olarak algılanması durumunun üzerinde durulmuştur.

Anne-babaların engelli çocuğuna ilişkin tutumlarının engellilerin toplumda görünmez olmasında bir etken olduğu belirtilmiştir.

Engellilik durumunu aşmak için asıl yapılması gerekenin engelli bireylerin kullanabileceği biçimlerde restorasyona gitmek olduğu vurgulanmıştır.

Eğitim- öğretimde öğretmenlerin sınıfta kaynaştırma öğrencisi istememesi durumu ele alınmış ve buna çözüm olarak sınıflarda yardımcı öğretmenlerin de bulundurulabileceği konuşulmuştur.

Engelli bireylerin yetiştirilme süreçlerinde ailelerin bilinçlilik düzeyleri etkili bir faktördür, bunun için ailelere de eğitim verilmelidir. Aile engelli çocuğa, diğer insanların yaptığı birçok şeyi kendisinin de yapabileceği düşüncesini aşılmalıdır. Ailenin yanı sıra eğitim hayatında da bu görev engelli bireyin öğretmenine düşmektedir. Öğretmen, engelli olmayan öğrencilerinden beklediğini, engelli öğrencisinden de beklemelidir ve bunu da öğrencisine hissettirmelidir.

Engellilere yönelik kavramların değiştirilmesi gerektiği vurgulanarak, 'sağlıklı olmak-sağlıksız olmak' gibi kavramların kişilerin engellilere yönelik algısını etkilediği belirtilmiştir. "Engelli" kavramının kullanımının yerine "özel gereksinimli" kavram alternatif olarak gösterilmiştir. Engellilik sorununun dıştan içe doğru ilerleyen bir sorun olduğu ve bunun içinde her iyi durumu sağlayabilmemiz için öncelikle genel bir kabulü sağlamanın önemine değinilmiştir.

Çerçevesi iyi çizilmiş bir şekilde özel gereksinimli olan ve olmayan bireyleri bir araya getirilerek entegrasyon sağlanması gerektiği belirtilmiştir.

Toplum genelinde işaret dili öğrenimi yaygınlaşmalı ve bu bağlamda iletişim kuvvetlendirilerek işitme engelli bireylerin toplumla entegrasyonu sağlanmalıdır.

Engelli bireylerin kendilerini diğer bireylerle eşit gördüğü bir yaşam biçimini geliştirmeleri ve bu bilinci içselleştirmelerinin önemi vurgulanmıştır.

Engelli farkındalığının daha genele yayılması için her üniversiteye ve her bölüme engelli farkındalığı dersinin konulması, hatta en başta bu ders içeriğinin üniversitedeki akademik kadroya verilmesinin gerekliliği tartışıldı.

Kredi ve Yurtlar Kurumu'nda uygulanan engelliye özel tek kişilik oda uygulaması engelli bireyler için sosyal bağı koparıcı olduğu ve 'özel odalardan' kastın 'uyumlu oda'

şekline dönüştürülmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu düzenlemenin farklı algılanıp, yanlış uygulanan bir düzenleme olduğu vurgulanmıştır.

Engelliliği ve engellilik türlerini açıklayan ve anlatan kamu spotları oluşturulması gerekliliği belirtilmiştir.

Üniversitelerde bulunan engelli öğrenciler birimindeki akademisyen ve personellerin engellilik konusunda yeterli donanıma sahip olması gerekliliği ve engelli bireylerin de bu birimlerde istihdamının sağlanması ile üniversitelerdeki engelli öğrenci birimlerinin yaygınlaştırılması savunulmuştur. Ayrıca engelli bireylerin bu birimlerde istihdamının sağlanması ile üniversitelerdeki engelli öğrenci birimlerinin daha verimli ve başarılı faaliyet gösterebileceği belirtilmiştir.

Üniversitede engelli bireyler bulunmasa bile engelli öğrenci birimlerinin oluşturulması ve aktif olarak çalışması, bu konuda alt yapının oluşturulması gerekliliği vurgulanmıştır.

Engelliye ve engelliliğe bakış açısının değiştirilmesi açısından üniversitelere daha fazla engelli akademisyen alınması öneminden bahsedilmiştir.

Engellilikle ilgili çalışmalar aynı zamanda uygulamalarla da desteklenmelidir. Bu desteklenme gerek film gösterimleri ile gerek sesli betimlemeler ile yapılmalıdır.

Çocuklarda engellikle ilgili temel bilincin kazandırılması için engelli çizgi film karakterleri, engelli masal karakterleri oluşturulmasının, bireylerin çocukluklarından itibaren sadece “normal” olanı bilmesine, ötekini bilmemesine yol açtığı belirtilerek böylece ileriki yaşlarda ‘ötekileştirme’nin önleneyeği belirtilmiştir.

Engelli farkındalığı konusunda önemli bir sorun da engelli bireylerin engellerinin farkında olmaması ya da engelini gizlemeye çalışmasıdır. Toplumun ve bireylerin engellilerin farkında olması için engellilerin görünürlük kazanması gerektiği belirtilmiştir.

Çalıştayın ikinci gününde YÖK Engelli Öğrenci Komisyonu Üyesi Doç. Dr. Hakan SARI “Ülkemizde Yeni ve Çağdaş Özel Eğitim Politikaları Işığında Yeniden Yapılanma” konusunda bir konferans vermiştir. Bu bağlamda 2012 Eğitim-Öğretim Yılı Engelli öğrenci sayılarının şöyle tespit edildiğini belirtmiştir:

- ❖ Görme Engelliler: 2106
- ❖ İşitme Engelliler: 626
- ❖ Fiziksel Engelliler: 1793
- ❖ Dil ve Konuşma Problemliler: 297
- ❖ Dikkat Eksikliği (Hiperaktif): 252
- ❖ Psikolojik Problemliler: 1056
- ❖ Zihinsel Engelli: 51
- ❖ Öğrenme Güçlüğü: 217
- ❖ Kronik Sağlık Sorunları: 847

- ❖ Asperger veya Yüksek Fonksiyonlu Otistik Bireyler: 10
- ❖ Geçici Yetersizlikleri Olanlar: 153
- ❖ Diğer: 271

Doç. Dr. Hakan SARI konferansının devamında komisyonun görevlerinin engelli öğrencilerin hayatlarını kolaylaştırmak olduğunu, üniversite yerleşkelerinin engellilere göre düzenlenmesini takip etmek ve ettirmek olduğunu belirtmiş ve üniversitelerdeki engelli öğrenci birimlerinin rektörlüğe bağlanmasının engelli öğrenciler için yapılanmanın çok daha hızlı işlemlerini sağlayacağını vurgulamıştır.

Çalıştayda üniversitelerdeki Engelli Öğrenci Birimlerinde acil olarak yapılması gerekenler şu şekilde belirtilmiştir:

1. Tutumların olumlu yöne doğru yönlendirilmesi.
2. Ders materyallerinin hazırlanması.
3. Kılavuz kitapların yayımlanması.
4. Kolay ulaşılabilirlik ve erişilebilirlik.
5. Kaynaştırma için destek hizmetlerinin sağlanması.
6. Devlet ve sivil toplum kurumlarıyla etkin işbirliğinin yapılması.
7. Engelli öğrencilerinde yer aldığı sosyal etkinlikler düzenlenmesi.
8. Bütün mekanların engelli öğrenciler için düzenlenmesinin sağlanması.
9. Bütün üniversite yaklaşımında herkesin rol ve sorumluluklarını yerine getirmesi.
10. Bilimsel etkinliklerin izlenilmesine teşvik etme.
11. Eğitim ortamlarını (sınıf ve okulu) yetersizlik alanlarına göre düzenlenmesi.
12. Üstün yetenek alanlarına göre farklılaştırılmış eğitim programlarının geliştirilmesi.
13. "Engelli Öğrenci Birimi" yerine "Özel Gereksinimli Öğrenciler Birimi" adının verilmesi. (Çünkü 'özel gereksinim' kapsamında alındığında üstün yetenekli bireylerinde ele alınacağı düşünülüyor.)
14. Özel gereksinimli öğrencilerin eğitsel ihtiyaçlarını bilmeye veya karşılamaya yönelik üniversite çalışanlarının farkındalık seviyesini yükseltici bilimsel etkinliklerin düzenlenmesi.
15. Özel eğitimle ilgili lisans düzeyinde derslerin programa yerleştirilmesi.
16. Özel eğitim alanında lisansüstü seviyesinde derslerin ve araştırmaların yapılmasının teşvik edilmesi.

Çalıştayda YÖK Engelli Öğrenciler Komisyonu ve Özürlüler ve Yaşlılar İdaresi Başkanlığı işbirliği ile 'kolay ulaşılabilirlik' konusu ile ilgili olarak bir kılavuz kitap hazırlanmakta olduğunu ve bu kılavuzun tüm üniversiteler kitap ya da e-kitap olarak ulaştırılacağı açıklanmıştır.

Çalıştayda engelli öğrenciler ile ilgili birim ve örgütlerin asıl sağlaması gerekenin engelli öğrencilerin çevredeki fırsatları nasıl kullanacağını bilmesinin sağlanması olduğu vurgulanmıştır.

Çalıştayda teşkilatlanma grubu Engelli Öğrenci Birimi yapılanmasının yönergesini okumuş ve çalıştay katılımcılarına bu şekilde birim teşkilatlanması anlatılmıştır.

Çalıştayda Eğitim-Öğretim Komisyonu, engelli öğrencilerin bazı derslerden muaf tutulması, engelli öğrencilere özel sınav yapma kuralları ve uygulamalarının üzerinde düzenleme yapılması ve hukuki mevzuat içinde yer alması gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca engelli bireylerin okula başlangıçta bir oryantasyon uygulamasına tabi tutulmasının gerekliliğinin de altı çizilmiştir.

Engelli öğrencilerin hiçbir dersten muaf tutulmaması gerekliliği üzerinde durulmuş, ayrıca Karadeniz bölgesinde nemden dolayı astım ve alerjik hastalıkları olan öğrencilerin yatay geçişlerinde ve ailelerinin atamalarında kolaylık sağlanması konusuna da değinilmiştir.

Çalıştay da Engellilikte Bilişim Teknolojileri konusu ile ilgili öneriler şunlardır:

- Teknolojik ulaşılabilirliğin tüm üniversiteler için standardizasyonu.
- Çıkarılan her kitabın e-kitap formatında da olması.
- Türkiye genelinde ses deposu geliştirilmesi.
- Rektörlüklerle işbirliğinin güçlendirilmesi.
- Üniversitelerde öğrenci topluluklarının oluşturulması.
- Basit ya da gelişmiş navigasyon sisteminin oluşturulması.
- Oryantasyon eğitiminin sağlanması.
- Personel eğitimi.
- Yardımcı teknolojilerin kullanımına yönelik eğitimin verilmesi.
- Öğretim elemanlarına ulaşılabilirlik dersi notu hazırlama eğitimi.
- FATİH Projesi ile üniversite eğitim ve öğretiminin entegrasyonu.
- Üniversitelerin kendi bünyelerindeki mühendislik fakültelerinde yazılım geliştirmeyi özendirme.

Çalıştay da sosyal destek sistemleri ile ilgili olarak öğrenciye refakatçi vermek yerine ortamın uyarlamasının ve düzenlenmesinin sağlanmasının daha doğru olacağı üzerinde durulmuştur. Yine aynı şekilde gönüllülük esasında da engelli öğrenci de yük olma psikolojisi oluşabilir.

Üniversiteye yeni gelen engelli öğrencilerin ortama uyum sağlaması ve kaynaşma için 'akran desteği' verilmeli düşüncesi gündemde yer tutmuştur.

Engellilere yönelik ortak bir terminolojinin benimsenmesi ve kullanılmasının da farkındalığı artırıcı rolü üzerinde durulmuştur. Ayrıca yine engellilere yönelik işaret dili kullanımında da ortak bir kullanım geliştirilmelidir. Üniversitelerde işaret dili bilen öğretim elemanları bulunmalıdır.

Engellilere yönelik önyargıların önce aile de küçük yaşlarda iken giderilmesinin gerekliliğinin ve önemine vurgu yapılmıştır.

Üniversitelerde engellilere yüksek lisans ve doktora kontenjanı açılması konusu tartışılmıştır.

Çalıştayda önemle üzerinde durulan bir başka konu da engelli farkındalığının kazandırılması sürecinde engellilerin bu sürece öncülük etmesinin gerekliliğidir. Engellilere yönelik çalışmalarda engellilerde aktif olarak rol almalıdırlar.

Engellilik günümüzde engelli bireyi de aşp tüm toplumun sorunu haline gelmiştir. Bunun içinde 'farkındalık' sorununun toplumsal bir sorun olduğu vurgulanmıştır.